

«Կանանց նկատմամբ բռնության և
ընտանեկան բռնության կանխարգելման
և դրանց դեմ պայքարի մասին» Եվրոպայի
խորհրդի կոնվենցիա (Մտամբուլի կոնվենցիա)
Հարց և պատասխան

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Մանանց նկատմամբ բռնությունը խորքային և գլոբալ երևույթ է, որը չի ճանաչում սոցիալական, տնտեսական կամ ազգային սահմաններ: Դա մարդու իրավունքների կոպիտ ոտնահարում է, որն անթույլատրելի է: Ամեն օր Եվրոպայում կանայք ենթարկվում են հոգեբանական և ֆիզիկական բռնության իրենց սեփական «ապահով» ընտանիքներում, նրանց հալածում են, հետապնդում, բռնաբարում, խեղում, հարկադիր ամուսնության կամ սեփական կամքին հակառակ՝ ամլացնում: Կանանց նկատմամբ բռնության օրինակներն անվերջ են, իսկ բռնության զոհերը՝ անհաշվելի: Ազգային և եվրոպական մակարդակներում իրականացված հարցումները և իրազեկվածության բարձրացմանն ուղղված արշավները ցույց են տվել, թե որքան լայն տարածում ունի ընտանեկան և սեռական բռնությունը: Ողջ Եվրոպայով «#MeToo» շարժման բացահայտումները լույս են սփռում կանանց նկատմամբ սեռական բռնության ահռելի ծավալների վրա: Բազմաթիվ կանայք վախենում կամ ամաչում են օգնության դիմել՝ երբեմն իրենց լռության համար հատուցելով սեփական կյանքով: Իսկ դրա մասին բարձրաձայնող կանանց ձայնը միշտ չէ, որ լսելի է: Ընտանեկան բռնությունը բռնության մեկ այլ շատ տարածված տեսակ է, որը հիմնականում ազդում է կանանց, բայցև տղամարդկանց, երեխաների և տարեցների վրա: Մակավաթիվ իրավախախտներ են կանգնում դատարանի առաջ, առավել քչերը՝ պատժի ենթարկվում:

■ Ստանձնելով իր առաջատար դերը մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում՝ Եվրոպայի խորհուրդն ընդունել է «Կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիան (հայտնի է որպես Ստամբուլի կոնվենցիա): Ստամբուլի կոնվենցիան լայնորեն ճանաչված է որպես ամենահեռահար իրավական փաստաթուղթ՝ ուղղված կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության, որպես մարդու իրավունքների խախտումների, կանխարգելմանը և դրա դեմ պայքարին: 2011թ.-ին ստորագրման համար բացվելուց ի վեր այս կոնվենցիան զգալի աջակցություն է ստացել բոլոր մակարդակներում՝ պետական, տարածաշրջանային և տեղական կառավարման մարմիններում, հանրության շրջանում և խորհրդարաններում, մարդու իրավունքների պաշտպանության պետական, տարածքային և միջազգային այլ կազմակերպություններում, քաղաքացիական հասարակության, լրատվական և գիտական շրջանակներում: Այն արժանացել է ազգային և միջազգային մրցանակների կանանց և աղջիկներին բռնությունից զերծ պահելու իր տեսլականի համար:

■ Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտել 2014թ.-ին՝ ընդունումից ընդամենը երեք տարի անց, ինչը վկայում է, որ անդամ պետություններին անհրաժեշտ է իրավական հիմքով պարտադիր պայմանագիր՝ գենդերային հիմքով պայմանավորված բռնությունը վերջ դնելու և քաղաքական հանձնառություն՝ կոնվենցիայով ամրագրված սկզբունքների և արժեքների նկատմամբ:

■ Չնայած կոնվենցիայում հստակ ձևակերպված նպատակներին, երևույթի լրջությանը և բռնության գոհերի ու հասարակության վրա դրա ազդեցությանը՝ մի շարք կրոնական և ծայրահեղ պահպանողական խմբեր վերջին տարիներին կեղծ պատմություններ են տարածում կոնվենցիայի վերաբերյալ, հատկապես տեքստում ներառված «գենդեր» հասկացության շուրջ: Այս խեղաթյուրումները պետք է բացահայտվեն և վերացվեն՝ ընդգծելով Ստամբուլի կոնվենցիայի նպատակները: Կանանց նկատմամբ բռնության վերացում, կանանց համար մարդու իրավունքների պաշտպանություն:

ՈՐՈՂՔ ԵՆ ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

■ Կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության վերացումը պետք է լինի բոլորի համար մարդու իրավունքների պաշտպանության գործին լծված յուրաքանչյուր կառավարության կարևոր քաղաքական նպատակը: Վերջին 30 տարվա ընթացքում Եվրոպայի խորհրդի մի շարք անդամ պետություններում բազմաթիվ կարևոր քայլեր են ձեռնարկվել, սակայն գործող օրենսդրությունը հաճախ բավարար չափով չի կիրառվում, և բռնության գոհերի համար նախատեսված ծառայությունները դեռևս բավարար չեն, առկա է ոչ բավարար ֆինանսավորման հարցը, իշխում են սեքսիստական մոտեցումները: Բացի այդ, յուրաքանչյուր երկրում գործող օրենսդրությունների տարբերություններն ու աջակցության տրամադրման տարբերությունները առաջ են բերում անհավասարություն պաշտպանության հարցում:

■ Ստամբուլի կոնվենցիան այն վավերացրած կառավարություններին հորդորում է մշակել կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության բոլոր ձևերի դեմ պայքարի համապարփակ միջոցառումներ: Կոնվենցիայի յուրաքանչյուր դրույթ նախատեսված է բռնությունը կանխարգելելու, բռնության գոհերին օգնելու և երաշխավորելու, որ մեղավորները կկանգնեն արդարադատության առաջ: Դա պահանջում է կանանց նկատմամբ բռնության տարբեր ձևերի, ինչպես ընտանեկան բռնության, հալածանքի, սեռական ոտնձգության և հոգեբանական բռնության քրեականացում և դրանց համար օրինական պատժամիջոցների կիրառում: Կանանց նկատմամբ բռնությունն իր անունով կոչելը և դրա հանցագործություն լինելու մասին տեղեկացված լինելը կնպաստեն երևույթի վերացմանը:

■ Իրավական առումով առավել ընդգրկուն պաշտպանության և աջակցության պարտադիր չափորոշիչներ ներառող կոնվենցիայի մշակումը կարևոր քայլ է կանանց բռնությունից զերծ կյանքի երաշխավորման ճանապարհին:

ՈՐՐ Է ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՑԻ ՀԱՎԵԼՑԱԼ ԱՐԺԵՔԸ

■ Կոնվենցիան հստակեցնում է կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության, որպես մասնավոր խնդրի չդիտարկումը, պետությունները պարտավորվում են համապարփակ և համակողմանի քաղաքականության միջոցով կանխարգելել բռնությունը, պաշտպանել բռնության գոհերին, պատժել մեղավորներին: Կոնվենցիայի ընդունմամբ կառավարությունները պարտավորվում են փոփոխել իրենց օրենքները, ներդնել գործնական միջոցներ և ռեսուրսներ ընդունելու կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության նկատմամբ զրոյական հանդուրժողականության մոտեցումը: Բռնության կանխարգելումը և դրա դեմ պայքարն այլևս բարի կամքի դրսևորման հարց չէ, այլ իրավական պարտավորություն: Մա կօգնի ամբողջ Եվրոպայում և այլ երկրներում բռնության գոհերին:

■ Իրավական պարտավորություններից բացի, կոնվենցիան նաև կարևոր քաղաքական ազդակ է հասարակությանը կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության անընդունելիության վերաբերյալ: Այս տեսլականը լույս է սփռում բռնության ենթարկված բազմաթիվ կանանց և աղջիկների դեպքերի վրա, բարձրացնում է իրազեկվածությունն ու փոխում մարդկանց մտածելակերպը:

ԱՐԴՅՈ՞Ք ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՏԻԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ Է ՄԻԱՅՆ ԿԱՆԱՆՑ

■ Ոչ: Կոնվենցիան հիմնականում վերաբերում է կանանց, քանի որ ընդգրկում է բռնության այնպիսի ձևեր, որոնց ենթարկվում են միայն կանայք կլին լինելու պատճառով (հղիության հարկադրված ընդհատում, իգական սեռական օրգանների խեղում), կամ որոնց կանայք ավելի հաճախ են ենթարկվում, քան տղամարդիկ (սեռական բռնություն և բռնաբարություն, հալածանք, սեռական ոտնձգություն, ընտանեկան բռնություն, հարկադիր ամուսնություն, հարկադիր ամլացում): Բռնության այս ձևերը տղամարդկանց և կանանց միջև անհավասար իրավահարաբերությունների և կանանց նկատմամբ խտրականության դրսևորման հետևանք են:

■ Տղամարդիկ ոչ հաճախ և նվազ դաժանությամբ, սակայն ենթարկվում են կոնվենցիայով ամրագրված բռնության այնպիսի ձևերի, ինչպիսիք են ընտանեկան բռնությունն ու հարկադիր ամուսնությունը: Կոնվենցիան ճանաչում և խրախուսում է անդամներին կոնվենցիայի դրույթները կիրառել բռնության բոլոր գոհերի, ներառյալ՝ տղամարդկանց, երեխաների և տարեցների նկատմամբ: Պետությունները կարող են որոշել կիրառել, թե ոչ սույն կոնվենցիան ընտանեկան բռնության գոհերի նկատմամբ:

ԻՆՉՈ՞Ք Է ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՏԻԱՑՈՒՄ ՆՇՎՈՒՄ ԿԱՆԱՆՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ և ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲՈՆՈՒԹՅԱՆ «ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԲՈՒՌՑԹԻ» ՄԱՍԻՆ

■ Կոնվենցիան անդրադառնում է կանանց նկատմամբ բռնության «գենդերային» բնույթին կամ «գենդերային հիմքով բռնությանը», քանի որ այն ներառում է բռնության այնպիսի ձևեր, որոնք կիրառվում են կանանց նկատմամբ նրանց կլին լինելու պատճառով, և/կամ որոնք անհամաչափորեն են դրսևորվում կանանց նկատմամբ (տե՛ս վերևում): Ահա թե ինչու կանանց նկատմամբ բռնությունը և ընտանեկան բռնությունը չի կարելի դիտարկել առանց գենդերային հավասարության հարցերը հաշվի առնելու:

■ Հետևաբար, կոնվենցիան սահմանում է կանանց և ընտանեկան բռնության վերացումը՝ դե յուրե և դե ֆակտո գենդերային հավասարության հասնելու համատեքստում: Կոնվենցիայի նախաբանում նշվում է նման բռնության խորքային բնույթը, որը կանանց և տղամարդկանց միջև անհավասար իրավահարաբերությունների դրսևորման պատճառն ու հետևանքն է և որը սահմանափակում է կանանց լիարժեք առաջնապահությունը:

■ Ստամբուլի կոնվենցիան նպատակ չունի «վերացնել տարբերությունները» կանանց և տղամարդկանց միջև կամ չի ենթադրում կանանց և տղամարդկանց նույնացում: Այդուհանդերձ, սույն կոնվենցիայով պահանջվում է գործողությունների իրականացում՝ հակազդելու կանանց

տղամարդկանց ստորադասելու գաղափարին: Նախապաշարմունքները, կարծրատիպերը, սովորույթները և ավանդույթները շատ դեպքերում դեռևս նպաստավոր են տղամարդկանց համար, ինչպես մասնավոր և հանրային ոլորտում, քաղաքական կյանքում, աշխատավայրում, կրթական համակարգում, ուստի կանոնությունում հանցագործության մասին հաղորդում ներկայացնելիս կամ դատարանում: Դա կանանց համար առավել դժվարացնում է բացահայտել բռնության դեպքերն ու հասնել իրենց իրավունքների նկատմամբ հարգանքի դրսևորմանը:

ԻՆՉՈՒ՞Ք USUՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՆ ՆԵՐԱՌՈՒՄ «ԳԵՆԴԵՐ»-Ի ՄԱՀՄԱՆՈՒՄ

■ Կոնվենցիան պարտավորեցնում է կանխարգելել և պայքարել կանանց նկատմամբ բռնության դեմ՝ կանանց և տղամարդկանց միջև հավասարության հասնելու առավել լայն շրջանակներում: Կոնվենցիան մշակողները հղում են կատարում կանանց և տղամարդկանց միջև փոխհարաբերությունների, հասարակության մեջ նրանց դերի և հատկանիշների վրա, ուստի կարևոր են համարել առաջարկել «գենդեր» եզրույթի սահմանումը: Այս տերմինի նպատակը ոչ «սեռ»-ի կենսաբանական և ոչ էլ «կին» «տղամարդ» սահմանումների փոխարինումը չէ, այլ բազմաթիվ անհավասարությունների ու կարծրատիպերի ընդգծումն է, այն որ բռնությունը ոչ թե կենսաբանական տարբերությունների հետևանք է, այլ սոցիալական, մասնավորապես, հասարակության մեջ կանանց և տղամարդկանց նկատմամբ վերաբերմունքի և ընկալումների հետևանք է:

■ 3-րդ հոդվածի (գ) ենթակետը սահմանում է. «գենդեր» նշանակում է «սոցիալական դերեր, վարքագծի տիպեր, գործունեության տեսակներ և հատկություններ, որոնք տվյալ հասարակությունը համարում է կանանց և տղամարդկանց համար համապատասխան»: Հետազոտությունները ցույց են տվել, որ որոշ դերեր կամ կարծրատիպեր վերաբրտադրում են անցանկալի և վնասակար գործելակերպեր և նպաստում են կանանց նկատմամբ բռնության ընդունելի համարվելուն: Ուստի 12-րդ հոդվածի 1-ին կետում կանանց ստորադասվածության կամ կանանց և տղամարդկանց կարծրատիպային դերաբաժանման գաղափարի վրա հիմնված նախապաշարմունքները, սովորույթները, ավանդույթները և մյուս բոլոր երևույթներն արմատախիլ անելը սահմանվում է որպես բռնության կանխարգելման ընդհանուր պարտավորություն: Իր հերթին, հասկանալով նման նախապաշարմունքների, սովորույթների և ավանդույթների ազդեցությունը, կառավարությունները հնարավորություն չեն ունենում ընդունելու բռնության «գենդերային հասկացություն»-ը, ինչպես պահանջվում է կոնվենցիայով:

■ «Գենդեր» եզրույթի սահմանումը օգնում է նաև հասկանալ «գենդերային հիմքով կանանց նկատմամբ բռնություն» սահմանումը, ինչը նշանակում է «բռնություն, որը կնոջ նկատմամբ դրսևորվում է նրա կին լինելու պատճառով կամ որը կանանց նկատմամբ դրսևորվում է անհամաչափորեն», ինչպես սահմանված է 3-րդ հոդվածի (դ) ենթակետում:

■ Առաջին անգամ չէ, երբ «գենդեր» տերմինը հայտնվում է միջազգային իրավական փաստաթղթերում: Այնուամենայնիվ, այն լեզուներում, որտեղ բացակայում է տերմինի համարժեք բառը, առկա են «գենդեր» տերմինը «սեռ» տերմինից տարբերակելու դժվարություններ: Նման դժվարությունները չեն կարող պատրվակ լինել կոնվենցիան մերժելու կամ դրա իրականացմանը խոչընդոտելու համար: Կոնվենցիան չի պահանջում ազգային իրավական համակարգերի հարմարեցում «գենդեր» տերմինի կիրառման նպատակով, սակայն օգտագործում է՝ բացատրելու այն միջոցառումների նպատակը, որոնք պահանջվում են պետություններից ընդունելու և վավերացնելու համար: Կոնվենցիան առանց հակասությունների արդեն վավերացվել և կիրառվել է այնպիսի երկրներում, որոնց լեզուներում բացակայում է «գենդեր» հասկացության ճշգրիտ համարժեքը (գերմանական, ռոմանական, սլավոնական լեզվաընտանիքներ):

ՄԻԹԵ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԱՎԵԼԻ ՇԱՏ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՐԱՇՄԱՎՈՐՈՒՄԸ ՄԱՍՈՒՆԱԿԻ Ե ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

■ Կոնվենցիայի նպատակը ընտանեկան կյանքի և/կամ ընտանեկան կառույցների կարգավորումը չէ: Ուստի այն չի ներառում «ընտանիք» եզրույթի սահմանում և չի նպաստում ընտանիքի որոշակի տիպի ձևավորմանը: Սույն կոնվենցիայով կառավարություններից պահանջվում է տուժողների անվտանգության երաշխավորություն, ովքեր վտանգի կամ սպառնալիքի են ենթարկվում ընտանիքի անդամների, ամուսինների կամ զուգընկերների կողմից, ինչը, ցավոք, բռնության ամենատարածված ձևն է:

■ Քանի որ կոնվենցիայի նպատակն է պայքարել կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության ցանկացած դրսևորման դեմ, կոնվենցիայի կիրառումը չի սահմանափակվում օրինական ամուսնացած զույգերի շրջանակով, այլ վերաբերում է ամուսնացած և չամուսնացած բոլոր զուգընկերներին և անկախ նույն սեռի, թե տարբեր սեռերի պատկանելիությանը: Բռնության գոհերի ոչ մի խումբ չպետք է զրկված լինի պաշտպանությունից ամուսնական կարգավիճակի կամ կոնվենցիայում ներառված խտրականությունն ուրև է այլ հիմքով:

■ Կոնվենցիայի նպատակն է բռնի փոխարարությունների պայմաններում ապրող յուրաքանչյուրի համար անվտանգության, պաշտպանության, աջակցության և կյանքը առանց բռնության վերակառուցելու հեռանկարի ապահովումը: Մա հատկապես կարևոր է երեխաների ներգրավվածության դեպքերում, քանի որ ընտանիքում բռնության ականատես լինելը նույնպես խիստ վնասակար է: Դա հետք է թողնում երեխաների ողջ կյանքի վրա, ահա թե ինչու կոնվենցիան բռնությունից տուժած ընտանիքներում անվտանգությունը գերադասում է խնամակալության իրավունքներին: Ստամբուլի կոնվենցիան կասկածի տակ չի դնում համատեղ խնամակալության առավելություններին, սակայն նպատակ ունի երաշխավորել, որ երեխայի հետ շփումը չի վնասում գոհերի և երեխաների իրավունքներին և անվտանգությանը: Ընտանիքների համար իրական սպառնալիքն ինքնին բռնությունն է, այլ ոչ թե բռնության գոհերի պաշտպանությանը և աջակցությանն ուղղված միջոցները:

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾՐԱՏԻՊԵՐՆ ՈՒ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՐՑԻԱՑՈՒՄ

■ Կրթության ոլորտում գենդերային կարծրատիպերի վերաբառումը նշանակում է տղաների և աղջիկների բնատուր տաղանդի և ունակությունների զարգացման, նրանց կրթական և մասնագիտական ընտրության, ինչպես նաև կյանքի հնարավորությունների սահմանափակում: Երեխաների ստացած կրթությունն էապես ազդում է նրա վրա, թե ինչ են նրանք մտածում իրենց, իրենց հասակակիցների մասին և ինչպես են փոխգործակցում հակառակ սեռի ներկայացուցիչների հետ: Կրթական հաստատություններում ոչինչ չպետք է երիտասարդ սերնդի շրջանում ձևավորի այն համոզմունքը, որ կանանց նկատմամբ գենդերային հիմքով խտրականությունը և բռնությունն ընդունելի երևույթներ են:

■ Ահա թե ինչու է Ստամբուլի կոնվենցիան փորձում կրթության միջոցով խթանել գենդերային հավասարությանը, միջանձնային հարաբերություններում փոխադարձ հարգանքի և բռնության բացառմանը, կարծրատիպերից գերծ գենդերային դերերի, անձի անձեռնմխելիության իրավունքի և գենդերային հիմքով բռնության վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացմանն ու բռնության դեմ պայքարի անհրաժեշտությանը (14-րդ հոդված): Երեխաներին այս արժեքների մասին սովորեցնելն օգնում է նրանց դառնալ հարգալից և ժողովրդավար քաղաքացիներ: Դա չի ազդում նրանց սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության վրա:

■ Կոնվենցիան մշակողները դա համարել են կանանց նկատմամբ բռնության կանխարգելման կարևոր ասպեկտ, քանի որ վերաբերմունքը, համոզմունքները և վարքագծային մոդելները ձևավորվում են կյանքի շատ վաղ փուլում: Վերոնշյալ արժեքների ուսուցանումը պետական և ոչ պետական կրթական հաստատություններում մեծապես կօգնի կանանց նկատմամբ բռնությունն անընդունելի դարձնելու գործում: 14-րդ հոդվածը նախատեսում է կոնվենցիայի կողմ պետությունների համար առավելագույն ճկունություն, քանի որ այդ արժեքների ուսուցանման ժամանակը և ձևը վերապահված են նրանց սեփական հայեցողությանը:

■ Գենդերային կարծրատիպերի վերացումը բնավ չի նշանակում բոլոր ավանդույթների և սովորույթների հերքում: Մերնդեսներում սովորույթների կամ համոզմունքների փոխանցումը կարևոր է մեր ինքնության ձևավորման համար: Այդուհանդերձ, որոշ սովորույթներ և ավանդույթներ վնասակար են կանանց և աղջիկների համար և կարող են նրանց ենթարկել բռնության ռիսկի: Ուստի նպատակը պետք է լինի կոտրել կանանց և տղամարդկանց վրա ազդեցություն ունեցող այն կարծրատիպերը, որոնք վկայակոչվում են վնասակար ավանդույթների արդարացման համար: Սա վերաբերում է իրենց ընտանիքներում և այլուր կանանց և աղջիկների անվտանգության երաշխավորմանը, այլ ոչ թե «տղաներին խնդրում են հագնվել կամ խաղալ աղջկա նման» կամ՝ հակառակը:

ԻՆՉՊԵՍ Է ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՆ ԱՌՆՉՎՈՒՄ ՄԵՌԱԿԱՆ ԿՈՂՄՆՈՐՈՇՄԱՆ և ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻՆ

■ Ստամբուլի կոնվենցիան գենդերային ինքնության և սեռական կողմնորոշման, այդ թվում միասեռ զույգերի օրինական ճանաչման վերաբերյալ նոր չափորոշիչներ չի սահմանում:

■ Գենդերային ինքնության կամ սեռական կողմնորոշման հիմքով խտրականության բացառման սկզբունքը հիմնվում է իրավական պարտավորությունների վրա, որոնք բխում են իրավական այլ փաստաթղթերից, և առաջին հերթին Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայից (14-րդ հոդված՝ խտրականության արգելում, Արձանագրություն թիվ 12) և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքից (տե՛ս օրինակ՝ Օլիարին ընդդեմ Բուլղարիայի, 2015թ., Ռացենբուլդ և Սեյդլին ընդդեմ Ավստրիայի, 2017թ.), *ինչպես նաև Անդամ պետություններին սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության հիմքով խտրականության դեմ պայքարի միջոցների վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի թիվ (2010) 5 հանձնարարականից:*

■ Ստամբուլի կոնվենցիայով արգելվում է խտրականությունը մի շարք հիմքերով, ներառյալ՝ գենդերային ինքնության և սեռական կողմնորոշման հիմքով (4-րդ հոդվածի 3-րդ կետ): Այն երաշխավորում է պաշտպանություն և աջակցություն բռնության բոլոր գոհերի համար՝ անկախ նրանց առանձնահատկություններից: Կոնվենցիայի դրույթների կիրառումն առանց գենդերային ինքնության հիմքով որևէ խտրականության նշանակում է, օրինակ, երաշխավորել, որ տրանսգենդեր անձանց գենդերային ինքնությունը չպետք է խոչընդոտի ընտանեկան բռնության, սեռական բռնության, բռնաբարության և հարկադիր ամուսնության հետ կապված նրանց աջակցության և պաշտպանության երաշխավորմանը: Նույնը վերաբերում է նույնասեռական հարաբերություններ ունեցող կանանց, որպեսզի բոլոր կանանց, այդ թվում՝ լեսբուհի, բիսեքսուալ և տրանսգենդեր կանանց համար հասանելի լինեն, օրինակ, ընտանեկան բռնության գոհերի համար նախատեսված ապաստարանները և բռնությունից գերեզմանները իրավունքը: Սա կարող է նաև ներառել նույնասեռական հարաբերություններ ունեցող տղամարդկանց, որոնք ենթարկվում են ընտանեկան բռնության:

ԺԱՄԱՆԱԿՆ Է ՎԵՐՋ ԴԵՆԸ ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋ ՇԱՀԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻՆ և ԱՂԱՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆԸ

■ Ստամբուլի կոնվենցիան չունի ենթատեքստ կամ «քողարկված ծրագիր»: Ստամբուլի կոնվենցիան երկարատև բանակցությունների արդյունք է, որը հանգեցրել է Եվրոպայի խորհրդի բոլոր անդամ պետությունների կողմից կոնսենսուսով ընդունմանը: Այն հիմնված է ստուգված և փորձարկված

քաղաքականությունների և օրենսդրությունների վրա, որոնք դրական արդյունքներ են արձանագրել անդամ պետությունների մակարդակով:

■ Կոնվենցիայի նպատակները հստակ նշված են 1-ին հոդվածում՝ կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության կանխարգելում, կանանց նկատմամբ բռնությունից և ընտանեկան բռնությունից, հետապնդումից պաշտպանություն: Դա նշանակում է վերացնել հիմնական պատճառը՝ հասարակության շրջանում կանանց և տղամարդկանց միջև անհավասարությունը: Այդ իսկ պատճառով կոնվենցիան ներառում է մի շարք դրույթներ, որը մարտահրավեր է տղամարդկանց համեմատ կանանց պաշտպանությանը վերաբերող մշտական գաղափարներին, այն դերերի ու վարքագծի մասին, որոնք կանայք և տղամարդիկ պետք է ունենան մասնավոր և հանրային ոլորտներում:

■ Այս տեսակետից Ստամբուլի կոնվենցիան առաջ չի մղում ծրագիր, որը կարող է «վտանգել» հասարակությունների սոցիալական կառուցվածքը և արժեքները: Այն նաև կանանց կամ տղամարդկանց չի պարտադրում կյանքի որևէ ընտրություն: Կոնվենցիան չի պարտադրում որևէ մեկին որոշակի կենսակերպ որդեգրել՝ անկախ նրանից, թե նրանք ցանկանում են լինել խնամատարներ, ծնողներ, թե նախընտրում են փայլուն աշխատանքային կարիերա: Այդուհանդերձ, այն հակադրվում է այնպիսի փորձերի, որոնք նպատակ ունեն

- ▶ սահմանափակել կանանց և տղամարդկանց ավանդական դերերով՝ խոչընդոտելով նրանց անձնական, կրթական և մասնագիտական զարգացմանը և, ընդհանուր առմամբ, կյանքի հնարավորություններին,
- ▶ արդարացնել և պահպանել հայրիշխանությունը, տղամարդկանց կողմից կանանց նկատմամբ պատմականորեն ձևավորված գերիշխող դիրքը, ինչպես նաև սեքսիստական վերաբերմունքը, ինչը խոչընդոտում է գենդերային հավասարության առաջխաղացմանը,
- ▶ ընդդիմանալ կանանց՝ բռնությունից գերծ ապրելու իրավունքի հասկացությանը:

ՄՏԱՄԲՈՒԼԻ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԱՆՈՒՄ ԼԻՆԵԼԸ ՀԱՄԱԽՄԲՎԵԼ ԿԱՆԱՅ ԴԿԱՏԱՄԲ ԲՈՒՆԻԹՅԱՆԸ ՎԵՐՋ ԴԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

■ Եվրոպայում Ստամբուլի կոնվենցիան արդեն իսկ դրական ազդեցություն ունի կանանց կյանքում: Կոչ անելով կառավարություններին կանխարգելել կանանց նկատմամբ բռնությունը, պաշտպանել և աջակցել բռնության զոհերին, պատժել մեղավորներին և համակողմանի ջանքերով վերջ դնել բռնություններին նշանակում է կին զոհերին վերադարձնել նրանց արժանապատվությունը, արժեք, որը գերակա է ըստ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի (ԿԿԿ-ն ընդդեմ Թուրքիայի, 2015թ.), և գործողություններ ձեռնարկել՝ երաշխավորելու, որ կանանց հիմնարար մարդու իրավունքները բարեգործության ոլորտից տեղափոխվեն պետական քաղաքականության առանցք:

■ Ստամբուլի կոնվենցիայով կարևոր փոփոխություններ են նախաձեռնվել և իրականացվել օրենսդրության մեջ՝ բռնության գոհերի համար ստեղծելով նոր և ավելի լավ ծառայություններ, հատկացնելով ռեսուրսներ և խթանելով ուսուցողական վերապատրաստումներին ուղղված ջանքերը: Կոնվենցիան կիրառող երկրների գործունեության կոնկրետ օրինակներ են՝ օրենսդրության ընդունում, որում ներառված են հալածանքի և սեռական ոտնձգության նոր սահմանումներ, բռնաբարության սահմանման փոփոխություն՝ համաձայնության բացակայության, այլ ոչ թե ուժի գործադրման ապացույցի հիմքով, «համայնքային համակարգված արձագանքի» մեխանիզմների ստեղծում, որոնց միջոցով մասնագետները, որոնց դիմում են բռնության գոհերը, գործը կներկայացնեն բազմադիսցիպլինար խմբի՝ աջակցություն երաշխավորելու համար, շուրջօրյա ազգային թեժ գծերի ստեղծում՝ մոտակա խորհրդատվական կենտրոններ կանանց ուղղորդելու համար, պետական միջոցներով ապաստարանների ստեղծում այնպիսի տարածքներում, որտեղ դրանք նախկինում չեն եղել, կանանց նկատմամբ բռնության թեմայի ներառում համալսարանական տարբեր հաստատությունների ուսումնական ծրագրերում (իրավունք, բժշկություն, քույրական գործ, հոգեբանություն, հասարակական գիտություններ և այլն), վերապատրաստման հատուկ դասընթացների տրամադրում դատավորների, դատախազների և փաստաբանների համար՝ կանանց համար պաշտպանության և իրավապաշտպան գործունեության միջոցների հասանելիության ապահովման նպատակով:

■ Ընդհանուր առմամբ, Ստամբուլի կոնվենցիան նպաստել է կանանց և աղջիկների բռնության դեմ պայքարի ավելի արդյունավետ քաղաքականության, ծառայությունների մշակմանը և կանանց նկատմամբ բռնությունների շուրջ բանավեճերի կազմակերպմանը, նրանց ցուցաբերվող աջակցության ու կարողությունների հզորացմանը: Մասնագետները բոլոր մակարդակներում (իրավապահ մարմիններ, սոցիալական ծառայություններ, խորհրդատվական և աջակցության ծառայություններ և այլն) օգտվել են այս նոր խթանից՝ հասնելու այս հարցի շուրջ իրազեկվածության ավելի բարձր մակարդակի: Գործելու անհրաժեշտությունն իրական է: Կանանց նկատմամբ բռնության վերացումը պետք է դառնա բոլորիս միավորող ընդհանուր նպատակ:

Կանանց նկատմամբ բռնության և ընտանեկան բռնության կանխարգելման և դրանց դեմ պայքարի մասին Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիան. բռնության կանխարգելում, գոհերի պաշտպանություն և իրավախախտերի քրեական հետապնդում՝ մարդու իրավունքների այս լուրջ խախտման դեմ պայքարելու համար:

www.coe.int/conventionviolence
conventionviolence@coe.int

www.coe.int

Եվրոպայի խորհուրդը եվրոպական ամենամեծ մարդու իրավունքների կազմակերպությունն է, որին անդամակցում են 47 պետություններ, որոնցից 28-ը ԵՄ անդամ պետություններ են: ԵԽ բոլոր անդամ պետությունները ստորագրել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան, որը կոչված է պաշտպանելու մարդու իրավունքները, ժողովրդավարությունը և օրենքի գերակայությունը: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է անդամ պետություններում Կոնվենցիայի իրականացումը:

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE